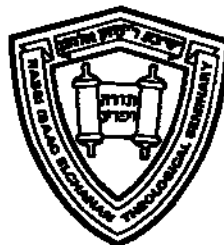

The Abraham Arbesfeld
Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

“תקיעת שופר”

Rabbi Yonason Sacks
כו' אלול תשס"ז • September 9, 2007

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

A project of Yeshiva University Center for the Jewish Future – Rabbi Isaac Elchanan Theological Seminary

1) משנה וגמ' – מסכת ראש השנה (כט):

משנה. יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעין, אבל לא במדינה. משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין. אמר רבי אלעזר: לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא ביבנה בלבד. אמרו לו: אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין. ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה: שכל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא - תוקעין, וביבנה לא היו תוקעין אלא בבית דין בלבד.

גמרא. מנא הני מילי? אמר רבי לוי בר לחמא אמר רבי חמא בר חנינא: כתוב אחד אומר (ויקרא כג) שבתון זכרון תרועה, וכתוב אחד אומר (במדבר כט) יום תרועה יהיה לכם. לא קשיא; כאן - ביום טוב שחל להיות בשבת, כאן - ביום טוב שחל להיות בחול. אמר רבא: אי מדאורייתא היא - במקדש היכי תקעינן? ועוד: הא לאו מלאכה היא דאצטריך קרא למעוטי, דתנא דבי שמואל: (במדבר כט) כל מלאכת עבדה לא תעשו - יצתה תקיעת שופר ורדיית הפת, שהיא חכמה ואינה מלאכה. אלא אמר רבא: מדאורייתא מישראל שרי, ורבנן הוא דגזור ביה, כדרבה. דאמר רבה: הכל חייבין בתקיעת שופר, ואין הכל בקיין בתקיעת שופר, גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד, ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים. והיינו טעמא דלולב, והיינו טעמא דמגילה.

2) רמב"ם – הל' שופר (ב:ד)

המתעסק בתקיעת שופר להתלמד לא יצא ידי חובתו וכן השומע מן המתעסק לא יצא, נתכוון שומע לצאת ידי חובתו ולא נתכוון התוקע להוציאו או שנתכוון התוקע להוציאו ולא נתכוון השומע לצאת לא יצא ידי חובתו, עד שיתכוין שומע ומשמיע.

3) רמב"ם – הל' חמץ ומצה (ו:ב)

בלע מצה יצא, בלע מרור לא יצא, בלע מצה ומרור כאחד ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא, שהמרור כטפילה למצה, כרכן בסיב וכיוצא בו ובלען אף ידי מצה לא יצא.

4) חידושי הר"ן על הרי"ף – מסכת ראש השנה (ז: בדה"ר)

לפיכך כתב הרמב"ן [ז"ל] בספר המלחמות דאין הכי נמי דר' זירא סבר מצות צריכות כונה גמורה כלומר לצאת וכותיה נקטינן וכי תימא אמאי והא רבא דבתרא הוא סבירא ליה לצאת לא בעי כונה איכא למימר דאפשר דרבא לאו אליביה דנפשיה הוא דקאמר הכי אלא לפרוקי פירכיה דאביי דאמר אלא מעתה הישן בשמיני בסוכה ילקה וקא משנה דלא קשיא דאי נמי אמרי' מצו אין צריכות כונה ה"מ לצאת א"נ לעבור בזמנו אבל שלא בזמנו לעבור בעי כונה ואכתי רבא אליבא דנפשיה אפשר דס"ל דמצות צריכות כונה ורבא נמי אע"ג דאמר זאת אומרת התוקע לשיר יצא דילמא זאת אומרת קאמר וליה לא ס"ל אלא דאתא לאשמועינן דלמאן דלא בעי כונה באכילת מצה בתקיעת שופר נמי לא בעי וכיון דמימרייהו דרבה ודרבא לא מכרעו לדידהו מאי סבירא להו למנקט לחומרא כרבי זירא טפי עדיף דסבירא ליה מצות צריכות כונה לצאת וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק שני מהלכות שופר דצריך שיתכוין משמיע להוציא ושומע לצאת הא לאו הכי לא יצא אלא שבפרק ו' מהלכות חמץ ומצה כתב דכפאוהו ואכל מצה יצא ולא פליגא דידיה אדידיה דסבירא ליה דבתקיעת שופר כיון דחזינן דרבי זירא אמר לשמעיה איכוין ותקע לי נקטינן דצריך כוונה אבל בכפאוהו ואכל מצה כיון דלא חזינן בגמרא מאן דפליג עליה בהדיא לא חזינן לה דאע"ג דבתקיעת שופר לא יצא הכא יצא שכן נהנה כדאמרינן בעלמא המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה ובגמרא נמי עבדינן צריכותא ממצה לשופר הלכך אע"ג דשופר מדחייא דקי"ל צריך כוונה בכפאוהו ואכל מצה נקטינן דיצא.

5) בעל המאור (י: בדה"ר)

ומה שנהגו לתקוע כל התקיעות כשהן יושבין ומברכין עליהן ברכת התקיעה נ"ל כי לא היה כן בימי רבותינו חכמי התלמוד אלא מנהג הוא שהנהיגו דורות האחרונים משום חולין ומשום אנוסין דקדמי ונפקי מבהכ"נ ולא נטרי עד צלותא דמוספי דלא מצלי לה ביחיד בר"ה בתלת שעו קמייתא כדאיתא בפרקא קמא דע"ז ואפילו בצבור [נהגו] העם לאחר ולאנפשי קרובות בסדורא דיומא לפיכך הקדימו בשבילן אלו התקיעות שמיושב והנהיגו לברך עליהם ברכת התקיעה במטבע קצר וסמכו להם על מה דגרסינן בפסחים אמרי בי רב חוץ מן הטבילה ושופר אלמא יש לשופר ברכה ומטבע קצר כשם שיש לטבילה והתם בדוכתא אדחיא לה הדיא דשופר ואי נמי לא אדחיא לה י"ל הא כדאית' והא כדאיתיה ואין ברכה במטבע קצר בשופר אלא ממנהג אחרונים אבל עיקר הברכות הם הברכות של תפלה והם מלכות זכרונות ושופרות ועליהם שנינו מי שבירך ואח"כ

נתמנה לו שופר וההיא דר"י דאמר למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקין ומריעין כשהן עומדין ענין אחר הוא כמו שאנו עתידין לבאר בסוף דברינו אבל באמת אין לנו ברכת התקיעה מדברי רבותינו אלא ברכות של תפלה בלבד.

6 גמ' – מסכת ראש השנה (כו.)

משנה. כל השופרות כשרים, חוץ משל פרה מפני שהוא קרן. אמר רבי יוסי: והלא כל השופרות נקראו קרן, שנאמר (יהושע ו) במשך בקרן היובל.

גמרא. שפיר קאמר רבי יוסי! - ורבנן: כל השופרות אקרו שופר ואקרו קרן, דפרה - קרן אקרי, שופר - לא אקרי, דכתיב (דברים לג) בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו. ורבי יוסי אמר לך: דפרה נמי אקרי שופר, דכתיב (תהלים סט) ותטב לה' משור פר, אם שור - למה פר, ואם פר - למה שור? אלא מאי שור פר - משופר. - ורבנן: כדרב מתנה, דאמר רב מתנה: מאי שור פר - שהוא גדול כפר. עולא אמר: היינו טעמא דרבנן - כדרב חסדא. דאמר רב חסדא: מפני מה אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה - לפי שאין קטיגור נעשה סניגור. - ולא? והא איכא דם פרי! - הואיל ואשתני - אשתני. - והא איכא ארון וכפורת וכו'! - חוטא בל יקריב קאמרינן. - והא איכא כף ומחתה! - חוטא בל יתנאה קא אמרינן. - והא איכא בגדי זהב מבחוץ! - מבפנים קא אמרינן. - שופר נמי מבחוץ הוא! - כיון דלזכרון הוא - כבפנים דמי. - והא תנא מפני שהוא קרן קאמר! - חדא ועוד קאמר; חדא: דאין קטיגור נעשה סניגור, ועוד: מפני שהוא קרן. ורבי יוסי אמר לך: דקא אמרת אין קטיגור נעשה סניגור - הני מילי מבפנים, והאי שופר - מבחוץ הוא. ודקא אמרת מפני שהוא קרן - כל השופרות נמי אקרו קרן. אביי אמר: היינו טעמייהו דרבנן: שופר אמר רחמנא, ולא שנים ושלושה שופרות. והא דפרה, כיון דקאי גילדי גילדי - מיתחזי כשנים ושלושה שופרות. - והא תנא מפני שהוא קרן קאמר! - חדא ועוד קאמר: חדא: דשופר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלושה שופרות, ועוד: מפני שהוא קרן. ורבי יוסי אמר לך: דקאמרת שופר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלושה שופרות - כיון דמחברי אהדדי חד הוא, ודקאמרת מפני שהוא קרן - כל השופרות נמי אקרו קרן.

מאי משמע דהאי יובלא לישנא דכרא הוא? דתניא, אמר רבי עקיבא: כשהלכתי לערביא היו קורין לדכרא יובלא. ואמר רבי עקיבא: כשהלכתי לגליא היו קורין לנדה גלמודה. מאי גלמודה - גמולה דא מבעלה. ואמר רבי עקיבא: כשהלכתי לאפריקי היו קורין למעה קשיטה. למאי נפקא מינה? לפרושי (בראשית לג) מאה קשיטה דאורייתא - מאה דנקי. אמר רבי: כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למכירה כירה. למאי נפקא מינה? - לפרושי (בראשית נ) אשר כריתי לי. אמר רבי שמעון בן לקיש: כשהלכתי לתחום קן נשרייתא היו קורין לכלה נינפי, ולתרנגול שכו. לכלה נינפי - מאי קרא (תהלים מח) יפה נוף משוש כל הארץ. ולתרנגול שכו, אמר רב יהודה אמר רב ואיבעית אימא רבי יהושע בן לוי: מאי קרא - (איוב לח) מי שת בטחות חכמה או מי נתן לשכוי בינה. מי שת בטחות חכמה - אלו כליות, או מי נתן לשכוי בינה - זה תרנגול. לוי איקלע לההוא אתרא, אתא גברא לקמיה, אמר ליה קבען פלניא. לא הוה ידע מאי קאמר ליה, אתא שאיל בי מדרשא. (אמר) (מסורת הש"ס: [אמר]) ליה: גולן אמר לך, דכתיב (מלאכי ג) היקבע אדם אלהים וגו'. אמר ליה רבא מברניש לרב אשי: אי הואי תם הוה אמינא ליה: היכי קבעך, במאי קבעך, ואמאי קבעך? וממילא הוה ידעינא. ואיהו סבר: מילתא דאיסורא קאמר ליה. לא הוה ידעי רבנן מאי סירוגין. שמעוה לאמתא דבי רבי דחזנתהו רבנן דהוה עיילי פסקי, פסקי. אמרה להו: עד מתי אתם נכנסין סירוגין סירוגין! לא הוה ידעי רבנן מאי חלוגלוגות. יומא חד שמעוה לאמתא דבי רבי דחזית לההוא גברא דקא מבדק פרפחיניה, אמרה ליה: עד מתי אתה מפזר חלוגלוגך? לא הוה ידעי רבנן מאי (משלי ד) סלסלה ותרוממך. יומא חד שמעוה לאמתא דבי רבי דהוות אמרה לההוא גברא דהוה קא מהפך בשעריה, אמרה ליה: עד מתי אתה מסלסל בשערך? לא הוה ידעי רבנן מאי (ישעיהו יד) וטאטאטיה במטאטא השמד. יומא חד שמעוה לאמתא דבי רבי דהוות אמרה לחבירתה: שקולי טאטיא וטאטי ביתא. לא הוה ידעי רבנן מאי (תהלים נה) השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך. אמר רבה בר בר חנה: יומא חד הוה אזלינא בהדי ההוא טייעא, הוה דרינא טונא, ואמר לי: שקול יהבך ושדי אגמלא.

משנה. שופר של ראש השנה של יעל, פשוט ופיו מצופה זהב, ושתי חצוצרות מן הצדדין. שופר מאריך וחצוצרות מקצרות, שמצות היום בשופר. ובתעניות בשל זכרים, כפופין ופיהן מצופה כסף, ושתי חצוצרות באמצע. שופר מקצר וחצוצרות מאריכות, שמצות היום בחצוצרות. שוה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות. רבי יהודה אומר: בראש השנה תוקעין בשל זכרים, וביובלות בשל יעלים.

גמרא. אמר רבי לוי: מצוה של ראש השנה ושל יום הכפורים בכפופין ושל כל השנה בפשוטין. - והתנן: שופר של ראש השנה של יעל פשוט! - הוא דאמר כי האי תנא; דתניא, רבי יהודה אומר: בראש השנה היו תוקעין בשל זכרים כפופין

וביבולות בשל יעלים. - ולימא הלכתא כרבי יהודה! - אי אמרת הלכתא כרבי יהודה, הוה אמינא אפילו של יובל נמי כרבי יהודה סבירא ליה, קא משמע לן. במאי קמיפלגי? מר סבר: בראש השנה - כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי, וביום הכפורים - כמה דפשיט איניש דעתיה טפי מעלי. ומר סבר: בראש השנה כמה דפשיט איניש דעתיה טפי מעלי, ובתעניות כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי.

(7) רש"י (שם)

כמה דכייף איניש - בתפלתו, פניו כבושין לארץ, טפי עדיף, משום והיו עיני ולבי שם (מלכים א', ט), הלכך, בראש השנה דלתפלה, ולהזכיר עקידת יצחק בא - בעינן כפופין, ויבולות שהן לקרוא דרור - בעינן פשוטין, וגזירה שוה לית ליה. כמה דפשיט טפי עדיף - משום נשא לבבנו אל כפים - (איכה ג), הלכך, בראש השנה - בפשוטין, דלתפלה הוא, ודיום הכפורים נמי משום דשויה בגזירה שוה, ובתענית דלכנופאי - לא איכפת לן, ועבדינן כפופין, להכירא, ולרבי לוי אית ליה כרבי יהודה, דלתפלה בעינן כפופים, וביום הכפורים סבירא ליה דשוה היובל לראש השנה כרבנן, הלכך תרווייהו בעינן כפופים.

(8) ריטב"א - מסכת סוכה (ט):

הא דאמרינן ההוא מיבעי ליה למעוטי סוכה גזולה. תמיהא מילתא הא למה לי קרא תיפוק ליה דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה כדאמרינן בקרבן ובלולב, תירצו בתוספות דליכא למימר מצוה הבאה בעבירה אלא בדבר הבא לרצות כקרבן ולולב אבל לא בשאר מצות, וליתא כדמוכח בירושלמי בפסחים גבי מצה גזולה והתם נמי מוכח קצת דמצוה הבאה בעבירה איסור תורה הוא, וי"ל דאנן השתא לשמואל קיימינן דלית ליה מצוה הבאה בעבירה בפרק לולב הגזול ומשום הכי אצטריך ליה קרא למעוטי גזולה, אי נמי דאפילו לכולי עלמא נמי איצטריך ומשום דבלולב אסר רחמנא גזול ושאוול וחזינן גבי סוכה דשרא רחמנא מדכתיב כל האזרח בישראל כו' מלמד שכל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת כדאיתא לקמן, הוה ס"ד דהוא הדין דשרא גזולה ולא חש משום מצוה הבאה בעבירה כיון שאינה באה לרצות, קמ"ל לך שלך תהא למעוטי גזולה דאפילו בדבר שאינו בא לרצות איכא משום מצוה הבאה בעבירה.

(9) משנה - מסכת סוכה (לב):

משנה. סדר תקיעות: שלש של שלש שלש. שיעור תקיעה כשלש תרועות, שיעור תרועה כשלש יבבות. תקע בראשונה ומשך בשניה כשתים - אין בידו אלא אחת. מי שבירך ואחר כך נתמנה לו שופר - תוקע ומריע ותוקע שלש פעמים. כשם ששליח צבור חייב - כך כל יחיד ויחיד חייב. רבן גמליאל אומר: שליח צבור מוציא את הרבים ידי חובתן.

(10) תוס' (שם)

שיעור תרועה כשלש יבבות - פירש בקונטרס שלשה קולות בעלמא כל שהוא ולקמן (דף לד.) אמרינן דאתקין רבי אבהו בקשרי קשר"ק קש"ק קר"ק משום דמסופק בתרועה דקרא אי תרועה ממש מה שאנו קורין תרועה דהוא ילולי יליל או שברים דגנוחי גנח או שברים ותרועה שניהם צריך לתרועה דלמא גנוחי גנח וילולי יליל וצריך ליהזר בשברים שלא יהא מאריך על כל אחד בפני עצמו כג' יבבות של שלשה קולות כל שהוא דאם כן נעשה תקיעה ולא שברים דהא שיעור תקיעה כתרועה ושיעור תרועה כג' יבבות ונראה שחייב אדם להאריך בתקיעה של קשר"ק יותר משל קש"ק ובשל קש"ק יותר משל קר"ק דהא שיעור תקיעה כתרועה וקשר"ק אנו עושים משום ספיקא דגנוחי ויליל נמצא שצריך להאריך בתקיעות של קשר"ק כשיעור שלשה שברים וג' יבבות ובתקיעות של קש"ק כשיעור ג' שברים דהא עבדינן קש"ק משום ספיקא דגנוחי גנח ובתקיעות של קר"ק כשיעור תרועה שהוא ילולי יליל ומיהו אם מאריך בכל התקיעות כקשר"ק אין לחוש דיכול להאריך כמו שירצה כדתנן ומשך בשניה כשתים אין בידו אלא אחת ומטעם זה נמי אין לחוש אם עשה ארבעה וחמשה שברים שהשברים במקום תרועה והוי לה תרועה אריכתא כמו שאנו מאריכין ביבבות וריב"א והר"י בן הר"ר מאיר מפרשים דיבבא היא שלש כחות של כל שהוא נמצאת תרועה תשע כחות ושיעור תקיעה כך היא ולפירושה אין לחוש אם מאריך קצת בשברים וצריך למשוך לתקיעה של קשר"ק לפירושה כשיעור ג' שברים ותשע כחות ומי שלא משך התקיעות כשיעור הזה ומשך קצת בשברים לא קיים מצוה לא כמר ולא כמר ורבינו חננאל פי' כפירוש הקונטרס ועכשיו נוהגין לתקוע בישיבה לאחר קריאת התורה שלשים קולות ג' קשר"ק וג' קש"ק וג' קר"ק ובתפלה תוקעין אמלכיות קשר"ק ואזכרונות קש"ק ואשופרות קר"ק ולפום סוגיא דכולה פירקין היה ראוי לתקוע בשעת תפלה אמלכיות קשר"ק קש"ק קר"ק וכן אזכרונות וכן אשופרות או לאחר תפלה כולהו אבל קודם תפלה לא אשכחן כדתנן מי שבירך ואח"כ נתמנה לו שופר אלא אשכחן בפרק קמא לעיל (דף טז.) למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב את השטן

והיינו כדעבדינן ומיהו לכאורה נראה לתקוע בתפלה כמו כן אמלכיות זכרונות ושופרות קשר"ק קש"ק קר"ק אכל חד וחד כדי לצאת מספק דרבי אבהו ובערוך פי' שהיו עושין כן שפי' בערך ערב דהלין דמחמרי [ועבדי] שלשים כדיתבין ושלשים בלחש ושלשים על הסדר כנגד מאה פעיות דפעיא אימיה דסיסרא ואלין [עשרה] אינון כשגומרין כל התפלה קול תקיעיא דיחידאי מיתבעי למיהוי [עשרה] תשר"ת תש"ת תר"ת והם מאה ועל מנהג שלנו היה תמיה ר"ת דקשר"ק של מלכיות וקש"ק דזכרונות וקר"ק דשופרות סותרין זה את זה דאי גנח ויליל כולהו בעי למיעבד קשר"ק ואי גנח לחוד כולהו בעי למיעבד קש"ק ואי יליל כולהו קר"ק והנהיג רבינו תם במקומינו לתקוע גם אזכרונות ואשופרות קשר"ק כמו במלכיות דהשתא נפיק מכל ספיקי וליכא אלא הפסק ובהכי סגי שלא לשנות המנהג ביותר דהא אמרינן שמע תשע תקיעות בט' שעות ביום יצא ונראה שיש קצת ליתן טעם על המנהג שלנו דסבר לה כמאן דאמר בסמוך אחת מדברי תורה ושתיים מדברי סופרים וכיון שעשו בישיבה כל הספיקות של תורה ושל סופרים לא חשו לחזור ולעשות בשעת תפלה אלא ספיקא דאורייתא ובקדושת דאגן הסהר שעשה ר' שמשון ב"ר יונה כתיב נוי ארבעים קולות בהריענו והיינו כמנהגינו וכן בסדר רב עמרם אלא שכתב דבסוף מריע תרועה אחת בלא תקיעה וא"ת אהנך דשיבה היכי נפיק הא תניא בס"פ (דף לד:) תקיעות וברכות של ראש השנה ויום הכפורים מעכבות זו את זו אלמא בעידן צלותא בעי למיעבד לאו פירכא היא דאע"ג דמשמע מתוך פי' הקונטרס דאם בירך ולא תקע או תקע ולא בירך פירוש בירך מלכיות זכרונות ושופרות אי אפשר לומר כן דהתניא לקמן (שם) שתי עיירות באחת תוקעין ובאחת מברכין כשהוא הולך הולך למקום שתוקעין ואין הולך למקום שמברכין ותנן מי שבירך ואח"כ נזדמנה לו שופר משמע שבלא שופר יכול לברך אלא תקיעות וברכות מעכבות זו את זו היינו שהתקיעות מעכבות זו את זו והברכות מעכבות זו את זו כשמברך מלכיות זכרונות ושופרות יברך שלשתן או לא יברך כלל וכן תקיעות שברים תרועות אם בקי בשלשתן יתקע ואם לאו לא יתקע וצריך לדקדק באותן שלשים קולות שאנו תוקעין בישיבה שכשמסיים השלשה קשרקי"ם ומתחיל הקשקי"ם או כשמסיים הקשקי"ם ומתחיל הקרקי"ם למה לי שתי תקיעות זו אחר זו ממה נפשך יפטר בתקיעה אחת דאי גנח ויליל הרי יצא בשלשה קשר"ק ואי גנח לחוד אותה תקיעה אחרונה של קשר"ק אחרון תעלה לו למנין קש"ק וכן אם יליל אותה תקיעה אחרונה של קש"ק אחרון תעלה לו למנין קר"ק ושמא כיון שעשו התקיעה לשם פשוטה שאחר התרועה לא רצו שתעלה לשם פשוטה שלפניה ומיהו אשכחן ומשך בשניה כשתים שהיתה עולה לשתיים אי לאו משום דפסוקי תקיעה בתרתי לא מפסקינן.